

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA
WYDZIAŁ TEOLOGICZNY
SEKCJA W KALISZU

KALISKIE STUDIA TEOLOGICZNE

NUMER 1

STUD

WARTOŚĆ

WYŻSZE SEMINARIUM DUCHOWNE W KALISZU

2004

WYŻSZE SEMINARIUM DUCHOWNE W KALISZU

2004

WALDEMAR ROZYNKOWSKI

ŚW. JÓZEF PATRON KOŚCIOŁÓW ZAKONNYCH W POLSCE OK. 1772 ROKU

Jednym z przejawów kultu świętych są patrocinia. Spotykamy je w Kościele od pierwszych wieków jego istnienia¹. W podjętym zagadnieniu zajmujemy się patrociniami św. Józefa. Brakuje do tej pory pełnych szczegółowych badań nad tym wezwaniem. Nie oznacza to oczywiście, że w dotychczasowych studiach józefologicznych ten element w ogóle nie występował². Według ostatnich ustaleń w 1998 roku były w Polsce 364 kościoły parafialne, które nosiły wezwanie Oblubieńca NMP³.

Św. Józef przez wieki nie był obierany na patrona kościołów. Przyjmuje się, że pierwszy kościół ku czci św. Józefa został wzniesiony w Nazarecie przez cesarzową Helenę. W Europie najstarszym kościołem jemu poświęconym miała być świątynia w Bolonii (z 1129 roku)⁴. Na podstawie dotychczasowego stanu badań trudno dokładnie ustalić, kiedy w Polsce pojawiły się pierwsze kościoły noszące jego patrocinium. Z dużym prawdopodobieństwem nie miało to jednak miejsca w średniowieczu. Nie spotykamy wtedy ani kościołów parafialnych, ani klasztornych, które nosiłyby takie wezwanie⁵. Wydaje się, że jednymi z pierwszych obiektów sakralnych, które w średniowieczu nosiły wezwanie św. Józefa były niewielkie kaplice szpitalne⁶.

¹ Zob.: A. WITKOWSKA, *Titulus ecclesiae. Wezwania współczesnych kościołów katedralnych w Polsce*, Warszawa 1999, s. 49-58. Tam zestawiono podstawową literaturę do zagadnienia patrociniów.

² W kwestii wezwań są one jednak bardzo skromne. Zob. np.: J. BIENIARZ, *L'essor du culte de saint Joseph en Pologne du XV au XVIII siècle*, Cahiers de Joséphologie, t. 25: 1977, s. 682; J. RAB, *S. Josephi cultus saeculo XVII in meridiano-orientali Polonia*, Cahiers de Joséphologie, t. 35: 1987, s. 425-434; D. SIUTA, *Panorama du culte de saint Joseph dans le sud-est de la Pologne au XVIII siècle*, Cahiers de Joséphologie, t. 39: 1991, s. 591-592; M. STRASZEWICZ, *Józef Oblubieniec*, II Kult, w: Encyklopedia Katolicka (dalej: EK), t. 8, Lublin 2000, kol. 126.

³ Szczegółowe zestawienie zob.: W. ROZYNKOWSKI, *Św. Józef jako patron parafii i kościołów parafialnych w Polsce*, *Kaliskie Studia Teologiczne*, t. 2: 2003, s. 81-95. W kilku przypadkach św. Józef jest patronem parafii.

⁴ Odnosnie początków kultu św. Józefa zob. także: K. BIALCZAK, *Kult liturgiczny św. Józefa w Polsce w świetle ksiąg liturgicznych*, w: *Studia z dziejów liturgii w Polsce*, t. 2, pod red. M. Rechowicza, W. Schenka, Lublin 1976, s. 35-37; F.L. FILAS, *Święty Józef człowiek Jezusowi najbliższy*, Kraków 1979, s. 265.

⁵ Dotychczas nieznanne są takie przypadki. Jeżeli się nawet pojawiają to będą miały na pewno charakter sporadyczny. Podawane czasami w literaturze przykłady nie znajdują potwierdzenia w źródłach średniowiecznych, np. T. SINKA, *Kult świętego Józefa w Polsce*, *Studia Paradyckie*, t. 2: 1987, s. 316-317; T. FIYCH, *Trójca stworzona. Nauka o św. Józefie na Śląsku*, Lublin 1990, s. 56.

⁶ Zob.: H. NEULING, *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Breslau 1902, 33; M. GOLIŃSKI, *Socjotopografia późnośredniowiecznego Wrocławia*, Wrocław 1997, s. 247; J.

Kościoły noszące wezwanie Oblubieńca NMP spotykamy w okresie nowożytnym. Był to jeden z przejawów wzrastającej popularności tegoż świętego. Do promocji św. Józefa jako patrona i opiekuna przyczyniły się w dużej mierze także i środowiska zakonne, które dostrzegły w nim niezawodnego pośrednika⁷.

Zadaniem niniejszego artykułu jest ukazanie przejawu popularności św. Józefa w środowisku zakonnym w Polsce ok. 1772 roku poprzez analizę częstotliwości występowania jego wezwania. Do zestawienia liczby interesującego nas patrocinium wykorzystano w pracy informacje zawarte w charakterystyce kościoła w Rzeczypospolitej w tym okresie, dokonanej przez Stanisława Litaka⁸. Zestawiając na podstawie źródeł wszystkie placówki zakonne odnotował on także wezwania kościołów.

Kościoły zakonów męskich noszące wezwanie św. Józefa ok. 1772 roku⁹

Miejscowość	Zakon	Powstanie
Bar	franciszkanie konwentualni	1662 ¹⁰
Boćki	reformaci	1726 ¹¹
Drohobycz	karmelici trzewickowi	1697 ¹²
Gdańsk	karmelici trzewickowi	Ok. 1400 ¹³
Kalisz	reformaci	1631 ¹⁴
Kiejdany	karmelici trzewickowi	Ok. 1704 ¹⁵
Klimontów	dominikanie	1613 ¹⁶
Kozuchów	karmelici trzewickowi	1685 ¹⁷

GILEWSKA-DUBIS, *Życie codzienne mieszczan wrocławskich w dobie średniowiecza*, Wrocław 2000, s. 76; M. SŁOŃ, *Szpital średniowiecznego Wrocławia*, Warszawa 2000, s. 253-255.

⁷ F. L. FILAS, *Święty Józef*, s. 273-287; T. FITYCH, *Trójca stworzona*, s. 56.

⁸ S. LITAK, *Kościół łaciński w Rzeczypospolitej około 1772 roku. Struktury administracyjne*, Lublin 1996, ss. 633.

⁹ Tamże, s. 491-530, 580.

¹⁰ A. CHRUSZCZEWSKI, *Bar*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 1-2.

¹¹ A. WIŚNIEWSKI, *Franciszkanie, 2. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 502.

¹² W. KOLAK, *Karmelicy*, II. W Polsce, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 810.

¹³ Klasztor jest fundacją średniowieczną. Pierwotny kościół był pod wezwaniem NMP. Następny zbudowany na miejscu kościoła szpitalnego św. Jerzego w II poł. XV wieku nosił wezwanie św. Eliasza i św. Elizeusza. Św. Józef jest patronem odbudowanego kościoła z końca XVII wieku. Już od XVI wieku znajdował się w kościele ołtarz poświęcony św. Józefowi. Zob.: E. KEYSER, *Die Baugeschichte der Stadt Danzig*, Koln-Wien 1972, s. 261-263; Historia Gdańska, t. 1, pod red. E. Cieślaka, Gdańsk 1978, s. 464; t. 3/1, Gdańsk 1993, s. 170, 250. Błędnie patrocinium św. Józefa przenosi już na średniowiecze T. SINKA, *Kult świętego*, s. 317.

¹⁴ A. CHODYŃSKI, *Kościół i Klasztor OO Reformatów w Kaliszu*, Warszawa 1824, s. 5 n; W. HANC, *Kult św. Józefa w kaliskim sanktuarium w wieku XVII*, Ateneum Kapłańskie, t. 107: 1986, z. 2-3, s. 258; A. WIŚNIEWSKI, *Franciszkanie, 2. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 501.

¹⁵ G. BŁASZCZYK, *Stan badań nad klasztorami w diecezji żmudzkiej*, w: *Zakony i klasztory w Europie środkowo-wschodniej X-XX wiek*, pod red. H. Gapskiego, J. Kłoczowskiego, Lublin 1999, s. 286; W. KOLAK, *Karmelicy*, II. W Polsce, t. 8, Lublin 2000, kol. 810. Przy kościele tym pracowali później również jezuita, którzy założyli w mieście placówkę misyjną. Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995, oprac. L. Grzebiń, Kraków 1996, s. 277.

¹⁶ Pierwszym patronem był św. Jacek. S. BARĄCZ, *Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce*, t. 2, Lwów 1861, s. 301.

Liksna ¹⁸	Jezuici	Ok. 1740 r. ¹⁹
Lisianka	franciszkanie konwentualni	1733 ²⁰
Łowicz	bonifratrzy	1625 ²¹
Miedniewice	reformaci	1686 ²²
Mińsk	bernardyni	1637 ²³
Mścisław ²⁴	jezuici	1693 ²⁵
Olesko	kapucyni	1739 ²⁶
Posiń	dominikanie	1694 ²⁷
Poszumień	karmelici bosci	1760 ²⁸
Poznań	karmelici bosci	1618 ²⁹
Pułtusk	reformaci	1648 ³⁰
Raków ³¹	dominikanie	1676 ³²
Sandomierz	reformaci	1672 ³³
Słonim	jezuici	1713-1715 ³⁴
Sołdkowce	dominikanie	1729 ³⁵
Suchożebry	komuniści (bartoszkowie)	XVIII w. (?) ³⁶
Szaniec	kameduli	1725 ³⁷

¹⁷ C. MARTINI, *Der deutsche Carmel*, Bamberg 1927, Bd. 2, s. 551-553; J. SOMET, *The Carmelites. A History of the Brothers of our Lady of Mount Carmel*, vol. 3, part. 1, *The Catholic Reformation 1600-1750*, Illinois 1982, s. 142-143.

¹⁸ Współpatronami byli: Jezus i NMP.

¹⁹ Stacja misyjna jezuitów. Kościół nie był ich fundacją, ale istniał już wcześniej, *Encyklopedia wiedzy*, s. 363-364.

²⁰ K. KANTAK, *Franciszkanie polscy*, t. 2, Kraków 1938, s. 390.

²¹ J. DUCHNIEWSKI, *Bonifratrzy*, w: EK, t. 2, Lublin 1995, kol. 800.

²² A. WIŚNIEWSKI, *Franciszkanie, 2. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 502.

²³ W. MURAWIEC, *Mińsk*, w: *Klasztory bernardyńskie w Polsce*, pod red. H.E. Wyczawskiego, Kalwaria Zebrzydowska 1985, s. 221.

²⁴ Współpatronem był św. Michał Archanioł.

²⁵ W tym roku jezuita otrzymali niewielki kościółek. Nowy większy kościół został zbudowany w latach 1730-1748. *Encyklopedia wiedzy*, s. 445.

²⁶ R. PRĘJS, *Kapucyni*, II. W Polsce, w: EK, t. 8, Lublin 2000, kol. 736.

²⁷ W 1771 roku został pobudowany nowy klasztor i kościół. S. BARĄCZ, *Rys dziejów*, s. 368.

²⁸ Według B. Wanata klasztor był pod wezwaniem św. Stanisława. Wezwanie to związane było najprawdopodobniej z osobą fundatora, którym był Stanisław Narbut. Nie można wykluczyć, że później nastąpiła zmiana wezwania, wiadomo bowiem, że kościół klasztorny uległ zniszczeniu i po odbudowaniu został na nowo konsekrowany w 1819 roku, B. J. WANAT, *Zakon Karmelitów Bosych w Polsce*, Kraków 1979, s. 556.

²⁹ Tamże, s. 203 n.

³⁰ A. WIŚNIEWSKI, *Franciszkanie, 2. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 501.

³¹ Współpatronami byli: Duch Św. oraz NMP.

³² S. BARĄCZ, *Rys dziejów*, s. 497; H. GWIAZDA, *Fundacje i fundatorzy klasztorów dominikańskich w Wielkim Księstwie Litewskim w latach 1648-1696*, w: *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, pod red. J. Kłoczowskiego, t. 1, Warszawa 1975, s. 616, 638.

³³ A. WIŚNIEWSKI, *Franciszkanie, 2. Reformaci*, w: EK, t. 5, Lublin 1989, kol. 501.

³⁴ W tych latach zbudowano drewniany kościół, któremu jako patrona nadano św. Józefa. *Encyklopedia wiedzy*, s. 624.

³⁵ S. BARĄCZ, *Rys dziejów*, s. 504.

³⁶ O zgromadzeniu zob.: *Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojczy płci*, t. 1, *Zakony męskie*, Warszawa 1848, s. 157.

³⁷ P. SZZANIECKI, *Kameduli*, w: *Zakony benedyktyńskie w Polsce. Krótka historia*, Tyniec 1980, s. 111; R. WITKOWSKI, *Uwag kilka o eremach kamedulskich w Rzeczypospolitej szlacheckiej*, w: *Historia bliższa i dalsza*.

Wałcz	jezuici	1618 ³⁸
Warszawa ³⁹	karmelici bosi	1622 ⁴⁰
Wieluń	pijarzy	1684 ⁴¹
Witebsk	jezuici	1649 ⁴²
Włocławek	bernardyni	1683 ⁴³
Wschowa	bernardyni	1628 ⁴⁴
Zasław	Misjonarze	1748 ⁴⁵
Razem:		32

Częstotliwość występowania wezwania w poszczególnych zakonach

Zakon	Liczba	%
Jezuici	5	15,6
Reformaci	5	15,6
Dominikanie	4	12,5
Karmelici Trzewickowi	4	12,5
Bernardyni	3	9,3
Karmelici Bosi	3	9,3
Franciszkanie Konwentualni	2	6,2
Bonifratrzy	1	3,1
Kameduli	1	3,1
Kapucyni	1	3,1
Księża życia wspólnego (Komuniści)	1	3,1
Misjonarze	1	3,1
Pijarzy	1	3,1

Kościoły zakonów żeńskich noszące wezwanie św. Józefa ok. 1772 roku⁴⁶

Miejscowość	Zakon	Powstanie
Dubno	karmelitanki trzewickowe	1688 ⁴⁷
Kraków	bernardynki	1646 ⁴⁸

Polityka – Społeczeństwo-Wojskowość. Studia z historii powszechnej i Polski, pod red. S. Kowala, G. Kucharskiego, M. Walczaka, Poznań -Kalisz 2001, s. 186, 214-218; tenże, Kameduli, w: *Monastycyzm. Historia i duchowość*, Kraków 2002, s. 280.

³⁸ Św. Józef był patronem ołtarza w kaplicy rezydencji, Encyklopedia wiedzy, s. 717.

³⁹ Współpatronką była NMP.

⁴⁰ B.J. WANAT, *Zakon*, s. 403 n.

⁴¹ Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich (dalej: SgKP), t. 13, Warszawa 1893, s. 367.

⁴² Data budowy najstarszego kościoła, Encyklopedia wiedzy, s. 749.

⁴³ K. GRUZIŃSKI, *Włocławek*, w: *Klasztory bernardynskie w Polsce*, s. 441.

⁴⁴ S.B. TOMCZAK, *Wschowa*, w: *Klasztory bernardynskie w Polsce*, s. 442.

⁴⁵ Rys historyczny zgromadzeń zakonnych, t. 1, s. 151; Księga pamiątkowa trzechsetlecia zgromadzenia księży misjonarzy, Kraków 1925, s. 123.

⁴⁶ S. LITAK, *Kościół łaciński*, s. 531-539, 586.

⁴⁷ B.J. WANAT, *Zakon*, s. 621.

⁴⁸ H.E. WYCZAWSKI, *Kraków*, w: *Klasztory bernardynskie w Polsce*, s. 520; T. SINKA, *Kult świętego*, s. 317-318.

Lublin	karmelitanki bosc	1622 ⁴⁹
Lwów	sakramentki	Pocz. XVIII w. ⁵⁰
Warszawa	wizytki- siostry nawiedzenia NMP	1654 ⁵¹
Warta	bernardynki	1538 ⁵²
Wilno	karmelitanki bosc	1637 ⁵³
Razem:		7

Z zestawienia widać jednoznacznie, że wszystkie fundacje zakonne noszące wezwanie św. Józefa powstały w okresie nowożytnym. Mimo że fundacja karmelitów gdańskich sięga średniowiecza, to jednak wezwanie nawiązujące do postaci Opiekuna św. Rodziny pojawiło się dopiero po przebudowie kościoła klasztorowego w XVII wieku. Nie był to na pewno przypadek, ponieważ szczególną intensywność w nadawaniu takiego wezwania spotykamy w całym XVII wieku.

Przywołajmy jeszcze przykład fundacji bernardynów we Wschowie. Ich początki w tym miejscu sięgają 1455 roku. Na skutek dynamicznego rozwoju protestantyzmu zakonnicy opuścili miasto. Przybyli tu ponownie w 1628 roku. Z całego kompleksu pozostała tylko kaplica św. Anny. Kiedy odnawiano fundację nie powrócono do pierwotnego wezwania kościoła tzn. św. Franciszka i św. Bernardyna ze Sienny, nie rozszerzono rangi patronatu św. Anny, ale nowemu kościołowi jako patrona nadano właśnie św. Józefa⁵⁴.

Tabele ukazują bardzo wyraźnie, że najczęściej wezwań św. Józefa spotykamy u zakonów żebraczych (zarówno męskich jak i żeńskich), tzn. w rodzinie franciszkańskiej, u dominikanów i karmelitów. Ich kościoły stanowią przeszło 2/3 wszystkich kościołów zakonnych w Polsce powierzonych wstawiennictwu tegoż świętego. Najwięcej wezwań spotykamy u franciszkanów, z których na czoło wysuwają się reformaci.

Spśród innych zakonów warto wspomnieć jeszcze o jezuitach, którzy włączyli się w nurt rozwoju kultu św. Józefa. Spśród pięciu kościołów noszących wezwanie św. Józefa trzy powstały z ich inicjatywy, w: Witebsku, Słonimiu oraz Wałczu. Wszystkie one powstały w XVIII wieku. Pierwszy kościół w Witebsku nosił wezwanie Zwiastowania NMP. Po jego spaleniu w 1710 roku wzniesiono nowy kościół, któremu jako patrona nadano już: „świętego Ekonoma Kościoła katolickiego, Żywiciela i domniemanego Ojca Słowa Wcielonego, św. Józefa”⁵⁵. Podobna sytuacja była we Wałczu. Kiedy w 1767 roku zaczęto wznosić nowy kościół nadano mu wezwanie: „świętego Oblubieńca Najświętszej Marii Panny i serafickiego

⁴⁹ Kościół został konsekrowany w 1644 roku. B.J. WANAT, *Zakon*, s. 629-630.

⁵⁰ Współpatronką była NMP, Rys historyczny zgromadzeń zakonnych obojej płci, t. 2, Zakony żeńskie, Warszawa 1848, s. 177; SgKP, t. 5, Warszawa 1884, s. 518.

⁵¹ Dokładnie wezwanie brzmi: Opieki św. Józefa. Rys historyczny zgromadzeń, t. 2, s. 109; [F.M. Sobieszczański], Kościół i klasztor pp. Wizytok w Warszawie, Pamiętnik Religijno-Moralny, Seria I, t. 31: 1856, s. 68-291, 361-381; SgKP, t. 13, Warszawa 1893, s. 44.

⁵² Pierwotny kościół nosił wezwanie Narodzenia NMP. Kolejny, który został zbudowany w 1765 roku otrzymał już wezwanie św. Józefa. K. Grudziński, Warta, w: *Klasztory bernardynskie w Polsce*, s. 551-552.

⁵³ B.J. WANAT, *Zakon*, s. 637-640.

⁵⁴ S.B. TOMCZAK, *Wschowa*, w: *Klasztory bernardynskie w Polsce*, s. 442.

⁵⁵ B. NATOŃSKI, *Dzieje kultu św. Józefa w zakonie jezuitów w Polsce 1564-1979*, w: F. L. FILAS, *Święty Józef człowiek Jezusowi najbliższy*, Kraków 1979, s. 374-375.

młodzieniaszka, św. Stanisława Kostki⁵⁶. O popularności św. Józefa u jezuitów niech świadczy także fakt, że prawie w każdym z ich kościołów znajdował się ołtarz jemu poświęcony⁵⁷.

Bardzo charakterystycznym jest brak w tym zestawieniu zakonów monastycznych, np. benedyktynów czy cystersów. Brak św. Józefa jako patrona ich kościołów klasztornych wskazuje jednoznacznie, że zakony te przeżywały swój dynamiczny rozwój w poprzedniej epoce. Nie oznacza to oczywiście, że brakowało wśród mnichów zainteresowania postacią św. Józefa⁵⁸.

Znaczna liczba wezwań występuje w rodzinie karmelitańskiej. Nie może nas to dziwić jeżeli przypomniemy szczególną część do św. Józefa ze strony św. Teresy od Jezusa. Według niektórych to św. Teresa oddała po raz pierwszy kościół pod opiekę św. Józefa⁵⁹. Choć nie jest to prawdopodobnie zgodne z prawdą i już wcześniej oddawano nieliczne kościoły pod opiekę św. Józefa, to jednak nie możemy zaprzeczyć, że to właśnie ona zdecydowaną większość swoich kościołów klasztornych poświęciła św. Józefowi⁶⁰. Benignus Wanat podał, że w Polsce poznański kościół karmelitów bosych, który został konsekrowany dnia 21 czerwca 1621 roku był pierwszym kościołem, któremu patronował Oblubieniec NMP⁶¹. Dodajmy także, że przy wszystkich większych kościołach karmelickich rozwijał się kult św. Józefa, czego wyrazem były między innymi powstałe konfraternie tegoż świętego: Lublin (1666), Kraków (1669), Poznań (1669), Warszawa (1669)⁶². To dzięki karmelitom także św. Józef został ogłoszony w 1715 roku patronem miasta Krakowa⁶³. Oblubieniec NMP został obrany w jednym przypadku za patrona prowincji zakonnej, było to u karmelitów trzewickowych w prowincji ruskiej⁶⁴.

Na pewno nie wszędzie wezwanie św. Józefa było związane z bezpośrednim oddziaływaniem wspólnoty zakonnej. Tak było zapewne w przypadku fundacji kamedulskiej w Szańcu niedaleko Pińczowa. Fundatorem klasztoru był kasztelan sandomierski Józef Władysław Myszkowski. On to dnia 24 IV 1725 roku wystawił dokument fundacyjny, w którym obok uposażenia wyznaczono także teren pod budowę klasztoru z kościołem oddanym pod opiekę św. Józefowi. Inicjatywa nadania takiego wezwania spoczywała zapewne po stronie fundatora, którego osobistym patronem był Oblubieniec NMP. W kościele tym znajdował się obraz ukazujący fundatora wraz z żoną, trzymającego makietę kościoła i eremu, które ofiarowywał Świętej Rodzinie⁶⁵.

⁵⁶ Tamże, s. 375-376.

⁵⁷ Tamże, s. 376.

⁵⁸ Zob.: F.L. FILAS, *Święty Józef*, s. 266-267, 271; T. FITYCH, *Cystersi w Krzeszowie jako propagatorzy kultu św. Józefa na Śląsku w XVII i XVIII wieku*, Colloquium Salutis, t. 10: 1978, s. 121-146; tenże, *Trójca stworzona*, s. 56, 95-157.

⁵⁹ Św. Teresa od Jezusa, *Dzieła*, t. 1, Kraków 1987, s. 145-147, p. 2.

⁶⁰ F.L. FILAS, *Święty Józef*, s. 265, 274.

⁶¹ B.J. WANAT, *Zakon*, s. 204.

⁶² Tamże, s. 211, p. 43.

⁶³ F. BRACHA, *Kult św. Józefa w Polsce*, w: F.L. FILAS, *Święty Józef*, s. 352-356.

⁶⁴ S. LITAK, *Kościół łaciński*, s. 521.

⁶⁵ R. WITKOWSKI, *Uwag kilka o eremach*, s. 216.

Podobnie mogło być w fundacji bernardyńskiej w miejscowości Wołożyn w diecezji wileńskiej. Kościół dla zakonników powstał w 1683 roku z fundacji hetmana polnego litewskiego i kasztelana wileńskiego Józefa Słuska⁶⁶.

Patrocinium św. Józefa należało do grona jednych z najbardziej popularnych wezwań zakonnych. Choć liczba 39 (razem klasztory męskie i żeńskie) ustępowała znacznie wezwaniom trynitarnym, chrystologicznym, a szczególnie maryjnym, to jednak biorąc pod uwagę wezwanie świętych Pańskich Oblubieniec NMP plasował się w czołówce. W przypadku kościołów zakonów męskich zajmował szóste miejsce. Wyprzedzali go tylko tacy znaczni patronowie jak: Piotr (45), Jana Chrzciel (44), Paweł (42), Stanisław (37) oraz Mikołaj (36)⁶⁷. Na ogólną liczbę ustalonych wezwań 1260, kościoły o wezwaniach św. Józefa stanowiły 2,5 %.

Jeszcze lepiej sytuacja wyglądała w przypadku fundacji żeńskich. Spośród świętych Pańskich św. Józef był najbardziej popularnym patronem. Liczba 7 kościołów oddanych pod jego opiekę na 102 znane wezwania stanowi aż 6,8 % wszystkich patrocinów⁶⁸. W wezwaniach wszystkich kościołów zakonnych dominowało oczywiście patrocinium maryjne.

Obecność patrocinów św. Józefa w kościołach klasztornych to jeden z przejawów dynamicznie rozwijającego się w okresie nowożytnym kultu tegoż świętego. Choć w podjętym temacie badawczym nie wyczerpano wszystkich możliwości interpretacyjnych, to jednak godnym podkreślenia jest znaczenie wezwań w badaniach nad kultem św. Józefa.

⁶⁶ K. GRUDZIŃSKI, *Wołożyn*, w: *Klasztory bernardyńskie w Polsce*, s. 441.

⁶⁷ S. LITAK, *Kościół łaciński*, s. 143.

⁶⁸ Tamże, s. 147-148. Do liczby 6 wezwań św. Józefa dodano jeszcze jedno Opieki św. Józefa.